

KAITSTUD DOKTORITÖÖD

27. augustil kaitses Johanna Ross Tartu Ülikoolis kultuuriteaduste instituudi kaitsmisnõukogu ees doktori-väitekirja „Aira Kaalust Mari Saadini. Nõukogude eesti naisarenguromaan ja selle lugemisviisid”. Juhendajad olid prof Arne Merilai (TÜ) ja dr Sirje Olesk (Helsingi ülikool), oponendid prof Raili Marling (TÜ) ja dr Cornelius Hasselblatt. Väitekirjas vaadeldakse nõukogude eesti naisautorite teoseid, mida võib näha kui naisarenguromaane. Huvitav on ennekõike see, kuidas kujutatakse naistegelase isiklikku ja ühiskondlikku arengut tingimustes, kus totalitaarne riigikord propageerib ülalt alla „naisemantsipatsiooni” ideed, kuid praktika on märksa mitmekihilisem. Selle uurimiseks visandatakse väitekirjas kaks viisi neid romaane lugeda: esiteks tavapärase nõukogude eesti kirjandusloos osana, mispuhul on eelduseks, et (hea) kirjandus tõstab mässu valitseva korra ja nõukogude kirjandusideoloogia vastu; teiseks feministlike lugudena naiste ühiskondlikust eneseteostusest.

Võiks arvata, et need kaks lugemisviisi on vastandlikud: naise „ühiskondlikuks saamine” on igav ja võimutruu süžee, mida pole võimalik käsitada tõsiselt võetava arenguloona. Materjalist selgub aga, et nii lihtne on asi harva. Kommunismi rajale pöörduv kangelanna võib meenutada pahelist filmidiivat; tööelus pettunud ja tuumikpererkonda ihaldav noor naine võib mõjuda väga nõukogulikuna. Lähema analüüsi all on peamiselt 1960. aastatest pärit sõjaromaanid Luise Vaherilt, Lilli Prometilt ja Aimée Beekmanilt ning peamiselt 1970. aastatest pärit nn abieluromaanid Veera Saarelt, Aimée Beekmanilt, Aino Pervikult ja teistelt. Üldise tendentsina joonistub välja, et naisautorite sõjaromaanides esindavad n-ö naiselikud argitoimetused isiklikku ja tsiviilelu, mis vastanduvad avalikule, maskuliinsele, heroilisele sõjanarratiivile. Seevastu abieluromaanides kipub isegi intiimsfääri kujutamine tõlgenduma avalik-ühiskondliku, lausa sotsioloogilise kommentaarina.